

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

Learning Center for Local Community Development

บุษราภรณ์ พวงปัญญา^{*}
พศ.ดร.ภาคี ไพร่สิงห์^{**}

บทคัดย่อ

ศูนย์การเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งกลไกในการขับเคลื่อนชุมชน สร้างรากฐานให้แข็งแกร่ง ชุมชนสามารถจัดการและพึ่งตนเองได้ เน้นการใช้ทรัพยากรสินภูมิปัญญาในชุมชนในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศที่แข็งแกร่ง ในทางปฏิบัติการนำนโยบายที่เป็นในรูปแบบกิจกรรม แนวทาง เพื่อเป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในการขับเคลื่อนชุมชนนั้นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาในระดับปฏิบัติการนั้นต้องเน้นช่องว่าง (Consciousness Gap) ซึ่งในการตระหนักช่องว่างดังกล่าวนี้ต้องอาศัยความต้องการ ไม่สร้างความรู้สึกละเลย (De-Alienation) ในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อจะให้กับบุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติ หรือสร้างความรู้สึกว่าทุกคนมีความสำคัญต่อกิจกรรมการขับเคลื่อน การมีส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ หรือการมีส่วนร่วมแบบต่อเนื่อง (Continuous Participation) การมีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการขับเคลื่อน ทั้งนี้สามารถพึ่งตนเอง (Self-Reliance) ทั้งการพึ่งตนเองทางวัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทางสติปัญญาและสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective) ผลประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนการมีจิตอาสากระบวนการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ ทบทวนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เปรียบเทียบกับเป็นศูนย์รวมของชุมชน ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Feasibility Study หรือ Feasibility Analysis) การกำหนดนโยบายของรัฐจึงจำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ที่ง่ายต่อการปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้, การนำนโยบายไปปฏิบัติ

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม



Abstract

The learning center is one of the community driven mechanism to strengthen the basis of the community management and community resilience by emphasis on the use of the community wisdom and property to lay the foundation of national development strongly. In practice, it is the use of the policy in the forms of activities and approaches to make the real practice. Nevertheless, the driving of the community must have the development process in the practical level that emphasis in the consciousness gap which depend on the needs and de-alienation. In other words, to driving the activities which aim for attract the people's decision to participate, the activities need to respect or building feeling that everyone is important to the driving activities, participation, participatory decision-making or the continuous participation, participation in any from the beginning until the end of the driving which including the self-reliance on resources, spirit, wisdom and the awareness of the collective benefit of the public as well as the volunteer spirit in the development process in practical level, reflection on the impacts to the community and livelihoods. The community learning center as the community center which is connecting the policy and the results that need to operate thought the feasibility study or feasibility analysis. The government policy needs to build the knowledge which is easy to implement forwarding to the achievement of the policy implementation become real.

Keywords: Learning Center, Policy Implementation

๑. บทนำ

ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เริ่มขึ้นปลาย พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกชั้นทุกภาคส่วนของสังคมประเด็นเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งจึงได้มีการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอย่างมาก ใน

ฐานะที่เป็นทางเลือกที่สำคัญในการพัฒนา เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถแก้ไขได้เพียงลำพัง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจึงเข้ามาแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางตามหลักปรัชญาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๘ โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมี



ส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชนจึง เป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมรวมทั้งการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต สถานการณ์ในปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่รวดเร็วนำไปสู่สังคมแห่ง การแข่งขันสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทั้งในด้านกระบวนการ พัฒนาไปสู่สังคมยุคดิจิทัล หรือยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเต็มรูปแบบ สภาพแวดล้อมเชิงภูมิสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้วิถี ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่มีผลต่อการแข่งขันและ เสริมสร้างความเข้มแข็ง ถือเป็นฐานที่สำคัญของ กระบวนการพัฒนาประเทศ ซึ่งปัจจุบันสังคมไทย พัฒนาอย่างต่อเนื่องนับจากการนำแผน เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึงฉบับที่ ๑๑ มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันเป็นยุค โลกาภิวัตน์ (Globalization) มีการรับวัฒนธรรม ตะวันตกเข้ามาใช้อย่างกว้างขวางทำให้สังคมมี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และรับเอานวัตกรรม ใหม่ ๆ มาใช้มากมาย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในหลายด้าน ความเจริญก้าวหน้าส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้าน

ระบบสังคม กฎเกณฑ์ กฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรม และการเมืองการปกครองอีกทั้งยังส่งผลต่อการ ปรับตัวของผู้คน^๑

นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้ชุมชนเกิดความ เข้มแข็ง ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้การพึ่งตนเอง ของชุมชนท้องถิ่นนั้น คือการที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถ กำหนดอนาคตชุมชนด้วยตัวของชุมชนท้องถิ่นเองได้ โดยอยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อและความ สามารถของชุมชนท้องถิ่นเอง ซึ่งชุมชนท้องถิ่นเป็น ผู้วางแผน เรียนรู้สามารถวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับ ความต้องการของตนเอง และเลือกวิธีปฏิบัติเพื่อ แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของตนเอง ได้ และยอมรับต่อผลที่จะเกิดขึ้นที่สำคัญของการ พึ่งตนเองที่สำคัญประการหนึ่งคือ การพึ่งตนเอง โดยอาศัยความสามารถและทักษะของคนในชุมชน ซึ่งมีการประชุมอาเซียน ครั้งที่ ๑๓ โดยผู้นำของ กลุ่มอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียนเพื่อให้ อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพมีประชาชน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ให้สอดคล้องกับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน^๒ อันเกิดจากการ สังสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร พัฒนาและถ่ายทอดสืบกันมาเพื่อใช้แก้ ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย สอดคล้อง กับสภาพของท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ได้เรียนรู้วิถีชีวิต รู้ประวัติความเป็นมา สภาพ

^๑ สุเทพ สุวีรางกูร, **ปัญหาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๒ อีอต โจนกระยอม, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน”, **วารสาร วิชาการธรรมทรรณ**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๑๖.



ภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม^๓ รวมถึง ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทาง วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้

การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจ ชุมชน สังคมไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างโดยรวมของสังคม แต่บางชุมชนยังสามารถยืนหยัดอยู่ได้และดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้ได้ใช้ความเป็นชุมชน คิดค้น เรียนรู้ สังสม กลั่นกรองและทดลอง ใช้จนตกลึกสามารถนำความรู้นั้นมาแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม ภูมิปัญญาไทยที่ช่วยให้คนไทยและสังคมไทยสามารถฝ่าวิกฤตเช่นนี้ สมควรที่จะได้รับการฟื้นฟูและนำมาใช้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง การสืบสานและเรียนรู้ เรื่องภูมิปัญญาไทยวิธีการหนึ่งคือการจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ

ภูมิปัญญา อันได้แก่ ความรู้ในการเข้าใจชีวิต ธรรมชาติ ทรัพยากร สังคมและความรู้ในการจัดการทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้มีประสบการณ์สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้จึง เป็นการจัดการที่เกิดขึ้นโดยชุมชน โดยมีผู้นำที่สามารถดำเนินการและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะ มีความชำนาญในอาชีพและ การงาน พัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในระดับชุมชนได้^๔ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนนั้นๆ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางใน การถ่ายทอดองค์ความรู้ และที่สำคัญคือเป็นคลัง ข้อมูลทางปัญญาในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน

๒. ความหมายและความเป็นมาของศูนย์ การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ถือว่าเป็นศูนย์กลาง ของคนในชุมชน ซึ่งมีความสำคัญกับการขับเคลื่อน ชุมชนเป็นอย่างมากเพื่อให้เกิดการพัฒนาสอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ เกี่ยวกับการให้คนเป็นศูนย์กลางเพื่อจัด กระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชน สำหรับศูนย์การเรียนรู้

^๓ อุดลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา, “การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเปลือก เพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนโรงเรียน”, *วารสารวิชาการธรรมทศน์*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๔.

^๔ อัศวิน หนูจ้อย, “การพัฒนาผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้”, *วารสารวิชาการธรรมทศน์*, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๒๕.



รูนันมีนักวิชาการให้ความหมายดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน^๕ ได้กล่าวถึง ศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน และเป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจน ภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งยังเป็นแหล่งบริการ ชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชน โดยเน้นการเรียนรู้ บนวิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้มุ่งพึ่งพาตนเอง บุญส่ง บุญทศ^๖ ได้ให้ความหมายศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีการ บริการสื่อการเรียนการสอนตามความต้องการของ ผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนและมี บุคลากรอำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ ตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา แก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุม ทุกพื้นที่โดยกิจกรรมต่างๆ จะสอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชนกลมกลืนกับวิถีชีวิตของ ชุมชน และทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

สรุป ศูนย์การเรียนรู้ คือศูนย์กลางการ พื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมเพื่อเกิดการ เรียนรู้ เป็นพื้นที่สำหรับทุกคนในชุมชน เป็นสถาน ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและเป็น เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความ เปลี่ยนแปลงของสังคมและก่อให้เกิดสังคมแห่งการ เรียนรู้ และมุ่งพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็น รากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้

ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้มีความสำคัญต่อ คนในชุมชนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การ สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของ ชุมชน อีกทั้งเป็น แหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ได้นั้นนักวิชาการ กล่าวไว้ ดังนี้

สุพรรณิ ไชยอำพร^๗ กล่าวว่าในการ ขับเคลื่อนชุมชนนั้นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาใน ระดับปฏิบัติการและต้องผ่านมิติวัฒนธรรมใน ๓ มิติ คือ ๑) ระบบความเชื่อ ความคิด ๒) ระบบ คุณค่า ค่านิยม รวมถึงคุณธรรมและจริยธรรม และ ๓) แบบแผนของคนส่วนใหญ่ที่กระทำและมี

^๕ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน : มิติใหม่ ศูนย์การเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมปฏิบัติการ, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^๖ บุญส่ง บุญทศ, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด”, ภาควิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๕๓.

^๗ สุพรรณิ ไชยอำพร, วัฒนธรรมกับการพัฒนา : ศาสตร์ของการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๓.



พฤติกรรมคล้ายคลึงกัน หรือเป็นกึ่งอัตโนมัติ โดย
สำนึกว่าต้องทำอะไร เมื่อไรอย่างไร (Pattern of
Action Behavior) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนา
หรือการขับเคลื่อนชุมชนใดๆ จะมีขั้นตอนที่เน้นมิติ
ของชาวบ้านเป็นหลัก แต่ยังคงเตรียมคนหรือผู้นำ
ชุมชนให้มีความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วม ฉะนั้นการ
ขับเคลื่อนจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม
ของผู้คนซึ่งประกอบด้วยผู้นำและประชาชนไว้ดังนี้

๑. ขั้น การตระหนักในช่องว่าง
(Consciousness Gap) ซึ่งการตระหนักในช่องว่าง
นี้มักบ่งชี้ด้วยการรับรู้ปัญหาการมีความต้องการ
โดยมองเห็นและรับรู้ถึงสิ่งที่พึงปรารถนา
(Problem/Need)

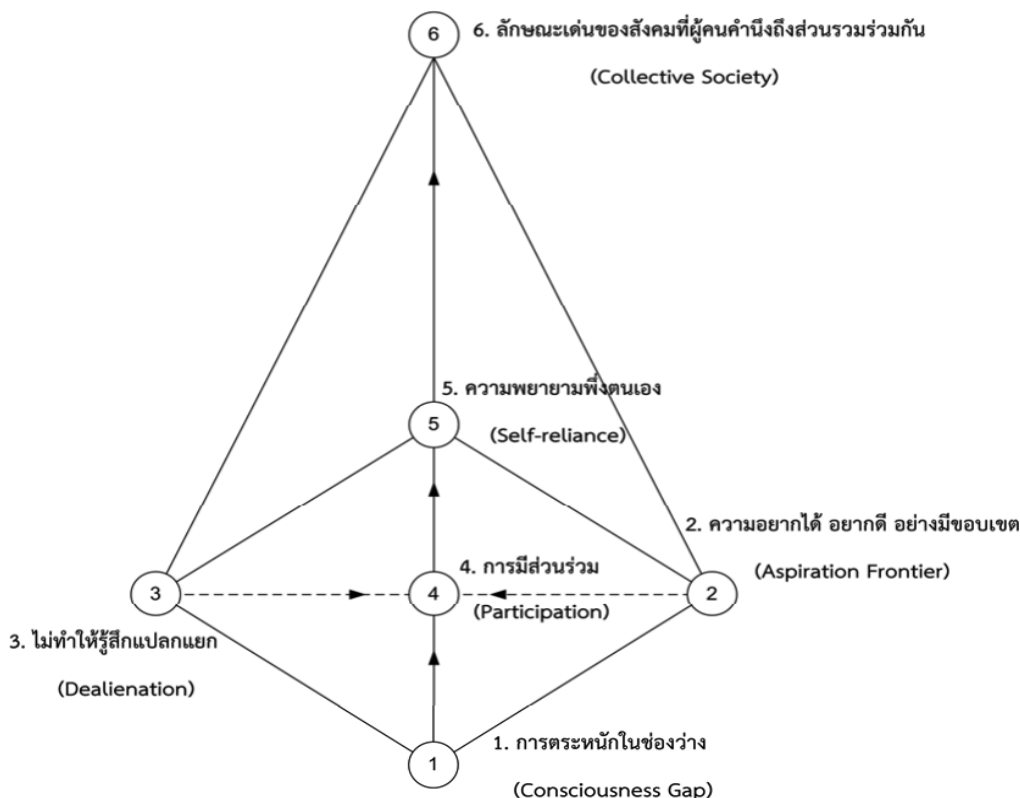
๒. ขั้นมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่าง
มีขอบเขต (Aspiration Frontier) การขับเคลื่อน
จำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดการจูงใจในการ
เปลี่ยนแปลงหรือการนำสิ่งที่ตั้งมานำภาคภูมิใจ

๓. ขั้นให้เกียรติไม่สร้างความรู้สึก
แปลกแยก (De-Alienation) กล่าวคือ ในการ
ขับเคลื่อนงาน เพื่อให้บุคคลตัดสินใจเข้ามามี
ส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติ หรือสร้างความรู้สึกร
ว่าทุกคนมีความสำคัญต่องานการขับเคลื่อน

๔. ขั้นการมีส่วนร่วม (Participation)
ผู้คนในชุมชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะ
เป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine
Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
หรือการมีส่วนร่วมแบบต่อเนื่อง (Continuous
Participation) คือ การมีส่วนร่วมในรูปแบบใด
รูปแบบหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนสิ้นสุดการขับเคลื่อน

๕. ขั้นสามารถพึ่งตนเอง (Self-Reliance)
ทั้งการพึ่งตนเองทางวัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ
และการพึ่งตนเองทางสติปัญญา

๖. ขั้นผู้คนในสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน
(Collective) คิดถึงผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์
สาธารณะ ตลอดจนการมีจิตอาสากระบวนกร
พัฒนาในระดับปฏิบัติการแสดงในภาพดังนี้



ภาพที่ ๑ แสดงกระบวนการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ^๔

การขับเคลื่อนชุมชนต้องมีกระบวนการพัฒนาในระดับปฏิบัติการนั้นต้องเน้นช่องว่าง (Consciousness Gap) ซึ่งการตระหนักในช่องว่างนี้มักบ่งชี้ด้วยการรับรู้ปัญหาการมีความต้องการโดยมองเห็นให้เกียรติไม่สร้างความรู้สึกละเลย (De-Alienation) กล่าวคือ ในการขับเคลื่อนงานเพื่อให้บุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติหรือสร้างความรู้สึกว่าทุกคนมีความสำคัญต่องานการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม

(Participation) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ หรือการมีส่วนร่วมแบบต่อเนื่อง (Continuous Participation) คือ การมีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการขับเคลื่อนทั้งนี้สามารถพึ่งตนเอง (Self-Reliance) ทั้งการพึ่งตนเองทางวัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทางสติปัญญา และสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective) คิดถึงผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์สาธารณะ การผลักดันให้ชุมชนเกิดศูนย์การเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยการ

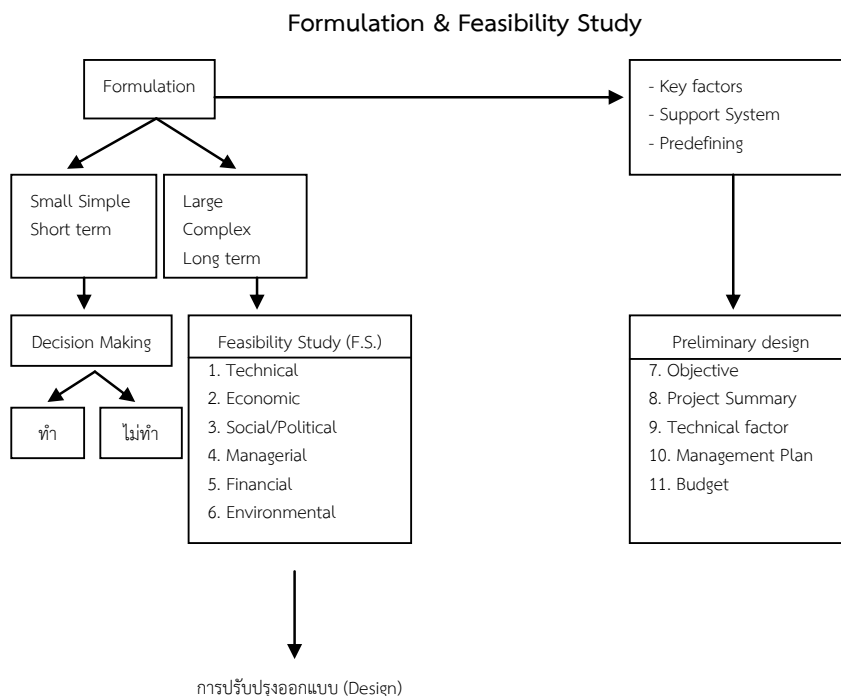
^๔สุพรรณิ ไชยอำพร, วัฒนธรรมกับการพัฒนา : ศาสตร์ของการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๓.



ประเมินความเป็นไปได้อของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความเป็นไปได้ ดังนี้

สุวิมล ติรกานันท์^๔ กล่าวว่าความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้อของทางเลือก เพื่อนำมาจัดทำเป็นนโยบาย แผนงาน หรือโครงการใดๆ ทั้งนี้ มักนิยมประเมินกันใ ๖ ด้านด้วยกันคือ ๑) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการพิจารณาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับผลตอบแทนทีได้รับ ๒) ด้านสังคม เป็นการพิจารณาว่าแผนงาน หรือโครงการไม่ขัดต่อวัฒนธรรมประเพณี และการดำรงชีวิต ตลอดจน

เป็นที่ยอมรับของสังคม ๓) ด้านการเมือง เป็นการพิจารณาว่าการดำเนินงานจะมีข้อขัดแย้งกับทางการเมืองเกิดขึ้นหรือไม่ตลอดจนได้รับข้อสนับสนุนทางการเมือง ๔) ด้านการบริหาร เป็นการพิจารณาถึงขีดความสามารถขององค์กรที่เกี่ยวข้องว่ามีความสามารถทีจะดำเนินการตามแผนหรือไม่ ๕) ด้านเทคนิค เป็นการพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการทีนำมาใช้ในการดำเนินงาน และ ๖) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพิจารณาโครงการ หรือแผนงานทีจัดทำขึ้น มีผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม



ภาพที ๒ แสดงการวิเคราะห์ความเป็นไปได้อของโครงการ (Project Feasibility)

^๔ สุวิมล ติรกานันท์, การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๒๙.



การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตัวแบบจากล่างสู่บน (Bottom-up Approach) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเปรียบเทียบกับเป็นศูนย์รวมของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงมีความเหมาะสม ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ Feasibility Study หรือ Feasibility Analysis ต้องยังพิจารณาถึงความเหมาะสมความสมเหตุสมผลของโครงการ

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า การดำเนินการนำนโยบายสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก การวางแผนที่ดีทำให้ประสบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะพบว่า การดำเนินแผนให้บรรลุผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์นั้น อยู่ที่ขั้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัตินี้เอง

นโยบายส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ ถือเป็นนโยบายสาธารณะที่ดีมีประโยชน์ต่อประชาชน และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติก็ต้องมีความชัดเจนของนโยบายการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ จึงต้องมีการจัดระดับของนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับนโยบายจะต้องเข้าใจและสามารถแปลความหมายของนโยบายได้อย่างถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงนโยบายใหญ่ ให้เป็นนโยบายย่อยก็คือการแปลงนโยบายให้เป็นแผนปฏิบัติที่ดี จำเป็นต้องจัดวัตถุประสงค์ แนวทางดำเนินการและกลไกให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน การส่งเสริมชุมชนจึงมีความ

ให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงได้ โดยความร่วมมือขององค์กรหลายฝ่ายซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันในการคิด วางแผนและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน แนวทางในการสร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนโดยการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้าน การนำคุณค่าและมูลค่ามาเป็นแนวทางประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นการแก้จุดอ่อนอย่างหนึ่งในสังคมไทย ให้หันกลับมาสร้างความสมดุลให้กับแนวคิดทั้งสอง เพื่อสร้างดุลยภาพแก่ชีวิต ชุมชน และธรรมชาติให้ยั่งยืน การประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามแนวคิดเรื่องคุณค่าและมูลค่าในบทบาทการส่งเสริมไม่ใช่การทำลงมือทำแทน น่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับสิ่งที่ป็นรูปธรรมในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้

๕. สรุป

ศูนย์การเรียนรู้ เป็นอีกหนึ่งกลไกในการขับเคลื่อนชุมชน สร้างรากฐานให้แข็งแกร่ง ชุมชนสามารถจัดการตนเองพึ่งตนเองได้ เน้นการใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาในชุมชนในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศที่แข็งแกร่ง ในทางปฏิบัติการนำนโยบายที่เป็นในรูปแบบกิจกรรม แนวทางเพื่อเป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง แต่ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนชุมชนนั้นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาในระดับปฏิบัติการนั้น ต้องเน้นช่องว่าง (Consciousness Gap) ซึ่งการตระหนักในช่องว่าง



นี้โดยการรับรู้ปัญหา ความต้องการให้เกียรติไม่
สร้างความรู้สึกแปลกแยก (De-Alienation) ในการ
ขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้บุคคลตัดสินใจเข้ามา
มีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติ สร้างความรู้สึกว่า
ทุกคนมีความสำคัญต่องานการขับเคลื่อน การมี
ส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
หรือการมีส่วนร่วมแบบต่อเนื่อง (Continuous
Participation) การมีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบ
หนึ่งตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการขับเคลื่อนทั้งนี้สามารถ
พึ่งตนเอง (Self-Reliance) ทั้งการพึ่งตนเองทาง
วัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทาง
สติปัญญาและสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน
(Collective) คิดถึงผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์สาธารณะ
ตลอดจนการมีจิตอาสากระบวนการพัฒนาใน
ระดับปฏิบัติการ หรือทบทวนผลกระทบที่เกิดขึ้น
ต่อชุมชน และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน หาก
จำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบาย ทั้งนี้ต้องคำนึง
ถึงว่ากลุ่มผลประโยชน์ที่แท้จริงของชุมชนคือ
กลุ่มใด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นอีกหนึ่งกลไกใน
การขับเคลื่อนชุมชน เป็นการปลูกฝังให้รักและเข้าใจ
ชุมชนพร้อมทั้งมองเห็นคุณค่าและเข้าใจชุมชน
และพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้รอดพ้นจาก
สภาพปัญหาต่างๆ เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งมี
ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและผลลัพธ์ที่เกิด
ขึ้นต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความเป็นไปได้

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ Feasibility Study
หรือ Feasibility Analysis การกำหนดนโยบาย
ของรัฐจึงจำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ที่ง่ายต่อการ
ปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การ
ปฏิบัติได้อย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้การกำหนดนโยบาย
ของรัฐจึงจำเป็นต้องแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติลด
เงื่อนไขและข้อจำกัดให้ลดน้อยลง นโยบายของรัฐ
ต้องมุ่งเน้นความสำเร็จการบรรลุผลลัพธ์ที่พึง
ปรารถนาทำให้เกิดผลในระยะยาว สามารถแก้ไข
ปัญหาและสามารถประกันผลสำเร็จของการนำ
นโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ชุมชนท้องถิ่น
เป็นหน่วยพื้นฐานของการพึ่งพาและการจัดการ
ตนเอง มีการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมขบวนการ
ขับเคลื่อนทางสังคม วัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าที่บ่ง
บอกถึงความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชนโดย
เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ สิทธิ และอำนาจในการ
จัดการ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการ
การดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
ท้องถิ่นในทางที่ดีเจริญรุ่งเรืองขึ้นในทุกๆ ด้าน ทั้ง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม
เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) หรือ
ช่วยเหลือตนเองได้ (Self-Help) ในการคิดตัดสินใจและ
ดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความ
ต้องการของตนเองและส่วนรวม ที่จะก่อให้เกิด
ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน



บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. **แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน : มิติใหม่ ศูนย์การเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมปฏิบัติการ, ๒๕๔๖.

สุเทพ สุวีรางกูร. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑.

สุพรรณิ ไชยอำพร. **วัฒนธรรมกับการพัฒนา : ศาสตร์ของการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.

สุวิมล ติรกันันท์. **การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร :

อ๊อต โนนกระยอ. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๙).

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา. “การสร้างรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปเปลือกก เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโรงเรียน”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

อัศวิน หนูจ้อย. “การพัฒนาผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

บุญส่ง บุญทศ. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด”. **ภาคินิพนธ์การบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.